

Ἀκολουθοῦν τὰ γενικά συμπεράσματα ἐκ τῆς ὅλης ἐργασίας. Τὸ ἔργον συμπληροῦ βιβλιογραφία κατ' ἐπιλογὴν ἐπὶ τοῦ θέματος καὶ παράρτημα ἀποτελούμενον ἐκ πινάκων, διαγραμμάτων καὶ στατιστικῶν δεδομένων τῶν ἀποκλίσεων. Τέλος ἐπισυνάπτονται πίναξ πραγμάτων, πίναξ συγγραφέων καὶ περίληψις τοῦ ἔργου εἰς τὴν ἀγγλικήν.

Ἡ μελέτη τοῦ κ. Γ. Καναράκη εἶναι τι τὸ νέον εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλωσσικὴν βιβλιογραφίαν Ἐξόχως ἐνδιαφέρουσα ὡς πρὸς τὸ περιεχόμενον χαρακτηρίζεται καὶ ἀπὸ πλούσιον καὶ ἐνεργέστατον γλωσσικὸν ὄργανον. Πολλῶν γλωσσολογικῶν ὄρων ἐπιχειρεῖται ἐν αὐτῇ τὸ πρῶτον—καὶ δὴ καὶ ἐπιτυχῶς—ἡ ἀπόδοσις εἰς τὴν ἑλληνικὴν (π.χ. τῶν ὄρων ὑπερτεμαχιακός, ἀγγλ. suprasegmental ἐν σ. 24, μεταβατικοὶ (φθόγγοι) ἀγγλ. glides σ. 60, ἀκροαματικὴ φωνητικὴ, ἀγγλ. auditory phonetics, σ. 24).

Τὰ συμπεράσματα τοῦ συγγραφέως ἐνδιαφέρουν πρωτίστως τοὺς εἰδικοὺς καὶ κυρίως τοὺς διδάσκοντας τὴν ἀγγλικὴν ἐν Ἑλλάδι, τὸ βιβλίον του ὁμῶς παρουσιάζει, ὡς πρὸς τὸ γενικὸν αὐτοῦ μέρος, ἰδιαιτέρον ἐνδιαφέρον δι' ὅλους τοὺς φιλολογοῦντας. Νομίζομεν ἐξ ἄλλου ὅτι ἡ ἀκολουθηθεῖσα μέθοδος περιγραφῆς τῶν φαινομένων τῆς φωνολογικῆς παρεμβολῆς τῆς νεοελληνικῆς δύναται νὰ ἐφαρμοσθῇ καὶ εἰς τὴν μελέτην τῆς γραπτῆς ἀποδόσεως καὶ ἄλλων γλωσσῶν ὑπὸ τῶν ἑλληνοφώνων (π.χ. τῆς δευτέρας εἰς διάδοσιν ἐν Ἑλλάδι ξένης γλώσσης, τῆς γαλλικῆς). Θὰ ἦτο εὐκαταία παρομοία μελέτη ἐπὶ ὑποκειμένων λαλοῦντων διάλεκτον τῆς νεοελληνικῆς ἔχουσαν ἴσως διάφορον τῆς ἀστικῆς κοινῆς φωνολογικὸν σύστημα (π.χ. τῶν Κυπρίων, οἱ ὅποιοι κατὰ μέγα ποσοστὸν τυγχάνουν γνῶσται τῆς ἀγγλικῆς). Ἄς ἀναμεινομεν λοιπὸν νὰ μιμηθοῦν καὶ ἄλλοι Ἑλληνες γλωσσολόγοι τὴν μέθοδον τοῦ κ. Καναράκη πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ταύτην.

ΝΙΚ. Γ. ΚΟΝΤΟΣΟΠΟΥΛΟΣ, δ. Φ.

Συντάκτης τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ τῆς νεοελληνικῆς γλώσσης
τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν.

* * *

O. L. SMITH, *Scholia in Aechylum*, Pars I, (Bibliotheca Teubneriana), Leipzig 1976, σσ. XXVIII + 248.

Πρῶτος ὅστις ἐπεχείρησεν ἔκδοσιν τῶν παραδοθέντων ἀρχαίων σχολίων ἐπὶ τοῦ ἔργου τοῦ Αἰσχύλου ὑπῆρξεν ὁ F. Robortello, ἐν Βενετίᾳ, τῷ 1522. Μετὰ ἐξαιτίαν λαμβάνει χώραν δευτέρα προσπάθεια τοιαύτης ἐκδόσεως, ἐν Παρισίοις, ὑπὸ τοῦ ἑλληνοστοῦ P. Victorius, ἧτις εἶναι πολὺ ἀνωτέρα ἐκείνης τοῦ Robortello, διὸ καὶ διετήρησεν ἐπὶ τρεῖς αἰῶνας ἀμείωτον τὴν σπουδαιότητά της¹.

Πράγματι ἔπρεπε νὰ ἀναμείνη κανεὶς τὴν ἔλευσιν τοῦ διακεκριμένου κλασσικοῦ φιλολόγου G. Dindorf, διὰ νὰ ἴδῃ νέαν σοβαρὰν ἀπόπειραν ἐκδόσεως τῶν Αἰσχυλείων σχολίων. Ἡ ἐργασία τοῦ Dindorf (Oxonii, 1851) εἶναι ἀπηλλαγμένη ὅχι μόνον τῶν σφαλμάτων καὶ παραλείψεων τοῦ Robortello καὶ εἶτα τοῦ Victorius,

1) Σημειωτέον ὅτι αἱ μεταγενέστεραι ἐκδόσεις τῶν Stanley (1663), Pauw (1745) καὶ Schuetz (1782—1827) χρησιμοποιοῦν κατὰ βάσιν τὸ κείμενον τοῦ Victorius μὲ τὴν προσθήκην βεβαίως χρησίων σημειώσεων.

ἀλλὰ στηρίζεται εἰς περισσότερα καὶ ἐγκυρότερα χειρόγραφα καὶ κατ' ἀκολουθίαν εἶναι πληρεστέρα ἐκείνων. Τέλος πρέπει νὰ μνημονευθῇ ἡ παρουσίασις τῶν σχολίων εἰς τὸν Ἀγαμέμνονα ὑπὸ τοῦ I. A. C. van Heusde¹, ἡ ἐκδοτικὴ προσπάθεια τοῦ N. Wecklein² καὶ τέλος ἡ ἀπόπειρα τοῦ G. Thomson³ νὰ συνοδεύσῃ τὴν ἐκδοσιν τῆς Ὁρεστείας μὲ τὰ οἰκεία ἀρχαῖα σχόλια.

Πέραν ὁμοῦ αὐτῶν τῶν ἐκδοτικῶν ἐγχειρημάτων⁴ ἐπὶ τῶν Αἰσχυλείων σχολίων, ἐκδηλῶς ἦτο ἡ ἔλλειψις μιᾶς πλήρους καὶ ἐπὶ τῇ βάσει ἀπάντων τῶν ὑπαρχόντων κωδικῶν ἐκδόσεως τῶν σχολίων τοῦ μεγάλου δραματογράφου. Τὴν ἔλλειψιν ταύτην ἔρχεται κατ' εὐτυχῆ συγκυρίαν νὰ καλύψῃ ἡ ἐργασία τοῦ Ole Langwitz Smith, ἣτις καὶ ἀρτία εἶναι καὶ εἰς τὸ ἔπακρον ἐπιμεμηλεμένη καὶ τὸ κυριώτερον στηριγμένη ἐπὶ τῶν διασωθέντων κωδικῶν, οἵτινες κατὰ χρονολογικὴν σειρὰν εἶναι οἱ ἀκόλουθοι :

1. Mediceus Laurentianus plut. 32,9 (M) τοῦ 10 αἰ.
2. Venetus Marcianus cod. 468, coll. 653 (V) τοῦ 14 αἰ.
3. Venetus Marcianus cod. 616, coll. 663 (G) τοῦ 14 αἰ.
4. Mediceus Laurentianus plut. 31,8 (F) τοῦ 14 αἰ.
5. Neapolitanus cod. II. F. 31 (T) τοῦ 14 αἰ.
6. Salmanticensis Bibl. Univ. 233 (E) τοῦ 15 αἰ.

Εἰς τὸ παρὸν πρῶτον μέρος (Pars I) ὁ Smith περιέλαβε Scholia vetera : α) in Agamemnonen⁵, β) in Choephoros⁶, γ) in Eumenides⁷, δ) in Supplices⁸. Ἐπίσης τὰ σχόλια τοῦ Δημητρίου Τρικλίνου εἰς τὸν Ἀγαμέμνονα καὶ τὰς Εὐμενίδας⁹.

Ἡ πληρότης καὶ ἀριτιότης τῆς ἐκδόσεως ἐπισημαίνεται καὶ ὑπὸ τοῦ ἰδίου τοῦ ἐκδότου εἰς τὸν πρόλογόν του : «Editionem meam scholiorum veterum et prototriclinianorum ita constituit ut omnia darem quae in condicibus MGFE tradita sunt»¹⁰. Προσθέτως εἰς τὸν Πρόλογον¹¹ δίδονται λεπτομερεῖς πληροφορίες ἀφορῶσαι εἰς τοὺς κώδικας τοὺς περιέχοντας τὰ ἀρχαῖα σχόλια ὡς ἐπίσης καὶ εἰς τὰ λεγόμενα προ-τρικλιανὰ μετρικὰ σχόλια καὶ τὰ ἐξηγητικὰ τοιαῦτα. Ἐν συνεχείᾳ παρέχονται διευκρινίσεις διὰ τὸν σκοπὸν τῆς σχετικῆς ἐκδόσεως καὶ τέλος γίνεται κριτικὴ ἀναφορὰ εἰς τὰς προηγηθείσας παρομοίας προσπάθειαις.

Ἡ διαφωνία μου συνίσταται εἰς τὴν ἀπόφασιν τοῦ ἐκδότου νὰ περιλάβῃ εἰς τὸ apparatus criticus πᾶσαν varia lectio, ἔστω καὶ σφαλερὰν, ὡς ὁμολογεῖ ὁ ἴδιος¹², πρᾶγμα ὅπερ προσθέτει εἰς τὸ κριτικὸν ὑπόμνημα τοῦ κειμένου περιττὸν φόρτον καὶ δημιουργεῖ δυσχερεῖάν τινα εἰς τὴν χρῆσιν.

Παρὰ ταῦτα ἡ ἐν λόγῳ ἐκδοσις, ἰδίᾳ μετὰ τὴν ὀλοκλήρωσίν της, θὰ ἀποτελέσῃ σταθμὸν εἰς τὴν σειρὰν τῶν προσπαθειῶν διὰ τὴν ἐκδοσιν τῶν ἀρχαίων σχολίων ἐπὶ τοῦ Αἰσχύλου καὶ θ' ἀποβῇ χρησιμώτατον ὄργανον εἰς ὄλους τοὺς ἐρμηνευτάς, ἐκδότας καὶ σχολιαστάς τῶν ἔργων τοῦ πατρὸς τῆς τραγωδίας.

Γ. ΜΑΡΚΑΝΤΩΝΑΤΟΣ

1) Hagae Comitibus 1864. 2) Berlini 1885. 3) Amsterdam/Prague 1966.

4) Πβ. ἐπίσης A. Turyn, Scholia in Aeschylus Eumenides ex codice Neapolitano II. F. 31 edita, N. York 1943, καὶ F. Blass, Aeschylus' Eumeniden, Berlin 1907.

5) Βλ. στ. 1—14. 6) Βλ. σσ. 15—41. 7) Βλ. σσ. 42—65.

8) Βλ. στ. 66—83. 9) Βλ. στ. 84—206 καὶ 207—218.

10) Πβ. σ. XIV. 11) Βλ. σσ. VII—XVI.

12) Πβ. σ. XIV : In apparatus critico omnis varia lectio quamvis absurda notatur.